

د . نافع ناکریمی

شورمه‌شکه‌ی هر بېرده‌وام مایه‌وهو هیلې خه‌باتی خو‌ی نه‌گوزا تا توانیان رژیمې سوموزا بروخینن له سالی ۱۹۷۹. له بېرته‌ای نم سده‌یه نه‌مریکا له هریمې دهریای کارپېی سیاسه‌تی دولاړو نازاردانی به کارهینا... له‌سالی ۱۹۲۱ هیزمکانی نه‌مریکی له سر به‌نده‌رمکانی نیکاراگوای دابه‌زین و نیکاراگوایان داگیرکردو میله‌ته‌که‌ی چه‌وسانده‌وه... له‌ودمه‌دا «ساندینوه» له «مه‌کسیکدا» له کومهانیا په‌کدا مژولی کاربوو... هر نه‌و کومهانیا په‌بوون که میله‌تانی نه‌مریکای ناوهراس‌تیان دچه‌وسانده‌وه... هر له‌وی «ساندینوه» فیری خه‌باتی نه‌قابی بوو...

له‌سالی ۱۹۲۶ گه‌راوه ولاته‌که‌ی خو‌ی بو نه‌وه‌ی دابنیشیت و نه‌و پاره‌ی کوکړدو و نه‌وه به شول بیخیت... که‌چی بارو زوروفی ولاته‌که‌ی له‌و کاته‌دا گلیک ناله‌باربوو... له ژیر باری ئیختکاراتی بیانی‌دا دهنوزا... هر له‌و کاته‌دا چریسکه‌ی به‌ره‌فانی میلی چه‌کدار سهری هل‌دا که به سهرکردایه‌تی چه‌نه‌رال «مؤناکادا» بوو... خه‌باتی بو نازادی ولات ومیله‌ته‌که‌ی بوو... «ساندینوه» گه‌یشته شه‌رکه‌رانی

میژوی مشتاورمې رامیاری هاوچهرخ له‌سهر نیکازاگوای به دوو ناف دبه‌س‌تریت... په‌که‌میان نه‌نستاسیو سو‌موزا «۱۸۹۶ - ۱۹۵۶»... ناوی له ناو خیزانه‌که‌ی‌دا «تاتشو» بوو... له راستی‌دا به‌دانهری بناغه‌ی رژیمې دیکتاتورې دهناس‌ریت که زیاتر له نیوه سده‌یه‌ک حوکمی نیکاراگوای له دست‌دبوو به هاو‌به‌شی له‌گڼل هیزمکانی نیم‌ریالی نه‌مریکی... هه‌موو خیزو خیراتی نم ولاتیان دهمرد به‌سیاسه‌تی زولم و چه‌ورو ناسن رژیمه‌که‌یان به سهر میله‌ته‌که‌دا دسه‌پاند...

ناوی دوهمیش «نوگوستو تیسار ساندینوه» بوو ۱۸۸۵ - ۱۹۲۴-۲-۱۲

کورې خیزانیکې دته‌هاتی بوو... خه‌ریکی کاری میکانیکې بوو له سهرته‌ای ژیان‌دا... شتیکی گران و نه‌روابوو لای که دیتی چه‌ورو زولی خیزانی سوموزاو یارمه‌تی‌دانی هیزمکانی نه‌مریکی بو نم درونده‌یه... له بهر نه‌وه‌ی به‌ریه‌کی به‌رفانی نیشتمانی دروست کردو بنگه‌که‌ی له «لام سیکو بیاس» بوو به فیل کوشتیان... که‌چی

میلله تەكەي،... دروشم و نیشانه كانی بەرەي نیشتمانی ئەمانە بوون. «ئەبێ یانگی بەکان لە نیکاراگوا دەرچن، «ولاتیکی ئازاد یان مردن» - یانگی. واتە ئەمریکی - بەرەفانی توند بوو... دەنگ بەرزبوون لە هەموو جیهان بو بەرپەرچی هێرشە نارەوایەکی ئەمریکا و ئیدانە ئیویان دەرکرد... لە سالی ۱۹۲۷ هێزمەکانی ئەمریکا بە هێزتر کران... جەنەرال «موناکادا» ماندووبوو... مەیدانی خەباتی بە جێ هێشت... کەچی «ساندینۆ» بەردەوامی رێگای خەباتی هەلبژارد و مەیدانی چۆل نەکردو لە جینگای جەنەرال «موناکادا» بە سەرکردەي شوێرش هەلبژیرا هەموو چە پەرەمەکانی جیهان پالەشتی ئەو بوون... بروسکەي زۆر نێردرا بو سەرۆکی ئەمریکی ئەو زەمانەي کە دەیانگۆت: «جەنابتان هەموو شتیکتان هەي جگە لە وێژدان و زەمیر نەبێ...» لە سالی ۱۹۲۲ بەرەفانی توند بوو... ئەمریکا سیاسەتەکی گۆری سەرۆکی نیکاراگوا یان بە قیل گۆری و پەیمانیا ن دا کە هێزمەکانی ئەمریکی دەرچن... لە رۆژی ۲- فینیرایری هەمانسال «ساندینۆ» بە فەرۆکەيەکی بچووی رژی م سەفەری کرد بۆ «ماناگوا» تا پەیمانیا ناشتی ئیمزا پکات پاشان گەراوه بو لاس سیگۆ بیاس، بو لای هاورێیەکانی... ئەو زەوی یەي دەیانچاند بە وانیا ن بەخشی... بە لام کە هێزمەکانی ئەمریکا دەرچوون هێشدم کەرتی گرتی خۆیان لە وێ بە جێ هێشتن کە بە چاکی مەشقیان پێ کرابوو لە وانە «ئەنستاسیۆ سۆمۆزا» بوو کە بە سیفەتی سەرکردەي چاودێرانی نیشتمانی دایمەرزابوو تا ئاسایش بپارێزی... ئەم چاودێرە نیشتمانیانە بە دواي ئەو شەرکەرانی دەرگەران کە لە گەل «ساندینۆ» دا بوون و ئازاریان دەدان... ئەمە بۆو بە هوی تیکچوونی و مزعی نیکاراگوا...

سۆمۆزا میللەتی دەرچەوساند... «ساندینۆ» شکایەتی دەرکرد لای سەرۆکی کۆمار «ساکاسا»... لێ پە سەرک کۆماریش لە ژیر تەوژی «سۆمۆزا» دا بوو... لە رۆژی ۲-۱۲-۱۹۲۴ «ساندینۆ» لە گەل چەند هاورێیەکی خۆیدا دەعوەت دەرکێنە مانی سەرک کۆمار... پاش خواردن... لەو کاتەي «ساندینۆ» لە گەل باوکی داوسی لە هاورێیەکانی بە ئۆتۆمۆبیلە ک بەرەو مەال دەرچن، چاودێرەکانی نیشتمانی دەیانگرن و لەو کاتەي «تاتشۆ»

لە ئاھەنگی تاییەتی خۆی دا بوو... فەرمانی دەرکرد بوو کە کەس نارەحەتی نەکات تا ئەگەر «ساکاسا» ی سەرک کۆماریش بێت... هەر لە عەینی شەو دا گوللە باران کران و لە جینگایەکی نەناسراو دا نیژران... هەر لە هەمان سەپیدە دا جینگای هاورێیەکانی «ساندینۆ» بە بەر هێرشەکی مەزنی هاورێیەکانی «سۆمۆزا» کەوت و «لاس سیگۆ بیاس» یان وێران کردو زیاتر لە سی سەد کەس، ژن و پیاو مەال دەرکۆژرین.

لەپاش ئەو کاتە، بارو زروف بۆ «تاتشۆ» خۆش دەبێ و دەبیتە سەرۆکی نیکاراگوا و لەو کاتە دا خیزانی «سۆمۆزا» بە رەسمی بە حوکمرانی نیکاراگوا ناسرا... بە لام هاورێیەکانی «ساندینۆ» سەریان دانەنواندو ریکخستیان مایە و هەر بە روحی سەرکردەي خەباتیان «ساندینۆ» مانە و... تا لە سالی ۱۹۵۴ دووبارە شوێرش نیکاراگوا دەستی پێ کردەو... کەچی «سۆمۆزا» توانی لە ناویان ببات... لەو کاتە دا جوانترین و گەورەترین هۆزانی ئەمریکای لاتینی لە سەردەمی هاوچەر خدا لە دایک بوون وەک هۆزانی «کاتز میری سەنەر».

لە سالی ۱۹۵۶ خەباتگری نیکاراگوا «ریگۆ بیرتۆلۆ بێس بێریز» «تاتشۆ» ی گوللە باران کردو کوشتی... کورپی «تاتشۆ» [لویس سۆمۆزا] لە جینگای دا دەبیتە حوکمران... هەر لە سەر عەینی هیل زۆلم و چەوساندنەوی باوکی دەرپوات...

لە شەوی ۲۲-۲-۱۹۷۴ لە کارەساتی بومەلەرزە «ئەرنستۆ کاردینال چاکترین هۆزان بە ناوی [خاوەندەکانی زەوی چارنەوسی ماناگوا دەزانن، نوسی و لەدیار کرد کە بومەلەرزە کە گەفە بۆ ئەو مەرفانەي خەرابەیان هەيە... هەر وا خاوەندەکان ئەبێ رژی مەکانی چەوسینەر نەهیلن... ئەم شە ئی لە سەرکەوتنی شوێرش «ساندینۆ» سالی ۱۹۷۹ بەدی دەرکێت، ئەم دوور دیتن و پێش گۆتنە لە هۆزانەکی کلۆینال دا ئەو هوی لە سالی ۱۹۶۱ دا بلاو کراو مە بە چاکی ئاشکرایە هەر وەک دەلیت:-

هوزانیت مە تا نەو بە لاف نابنەفە
دەست بو دەست... دەینە فەگۆهاریت
ب نفیسین... یان ب وینە گرتن

رۆژەكنى ...

ناشى وى دىكتاتورى نامىنىت

ئەو يىل دىزى وى

ئەو ھوزان ھاتىنە نقيسىن و

ئەو دى چىت

لنپا ھوزان دى ھەرمىن

بو ھەخويندىنى دى ھەرمىن

ھەر گە لاي درمختىك ...

دزى زورداران

دزى داگىرگەران

دەبىتە شەمشىر

قارماتىكى مەزن ... كە ھىزاي پالەوانى يەتى يە

ئەي دايكى قارماتەكانى پايەدار

ئەگەر «ئىليازە»

بەناو لە ياد چوونا نقوم ببىت

تەنھا ئەتو ئەتوانى سرودى گرىنگى بچىنى ..

پياويكى قارمان ...

ناسراو بە كورى تۆ ...!

ھەموو كورپەكانى تۆنە

بە بەرزى تۆ ... ھەك پالەوانان ھەلدەستەن

ئەمە يە بەرزى و خۆشەويستى ولات

لە «رۆما» زى ...

ئەو ھى لەسەر «ھانىيال» سەرگەوت

شەمشىرى نەترسان ...

لە دەست دايە

ئەو شەمشىرەي ...

بە نىو «انجيل» دا چرسكى

بە بەردەقانى داود ...

شوانى بچوك

«كولىياشى» نەزانى ئەژدەھا كوزرا

«فېرجىلو» بەسەر «ئىناس» سەرگەوت

ئەو ھى بۆ تىشكى جىگاي پېرۆز خوى فرەدا

زانى ... زانى ...

لە ناگرو سوتانى «طروادە» ولات رزگار بوو

چەند ئازىزو خۆشەويستە نىشتەمان

لەسەر راستى خۆشە دەويت

ھىچ كەس نى يە ھاوبەشم بى لەفیاندا

ھەر چەندە ئەژدەھا لە رىگادا ھەپن

قسەي خۆش و بالداريان ھەبى

تۆ لە نىوانياندا مروقتىكى سادەبى

كەلى دارى بۇو بە شەمشىر

«سالومون دى لاسىبا»

نىكاراگوا فىل لىنەكرا ... بە ھوى

كەربى دل پىكىنى كوزمەكانى برامان و .

دوژمىنانى خراپكارو

بە لىكدانى كۆمە لانى كوزمەرى بيانى

بەلكو ... بەچاندنى ترس

كە مىللەت تىكدەدات و

گەمە كردن ... بە دادو پياوھتى ...

ئەم ئەتجامە بە جى دىنى

نە كۆمە لى «ساندىنو»

نە بى دەسە لاتی ھەفالى قوربانى يەكان

كە بوون بە ناموويى ... مروقتىكى سادە

ۋەكو ئەو بىنە دارەي كولى گەنم دەدا لە گۆندەمكەمدا

پياويك ۋەك زەلامەكانى تۆ

بە بى لە خۇبا بىبوون

شارستانى يەتەكەي بى كەلكەو

كۆلى يەكانى گەنمەكەي بى دانن

لە بەرامبەر ئەو كىشە يەي بە نەۋەكان دەگەينى

لە بەرامبەر ئەو ژانەي ولات نازار دەدات

ئەۋچرىسكا ئاگر ھەلگىرى

لە «رىياس» ۋلاتم ...

پاكتىرىن جىگىلى ئەمىرىكالى لاتىنىيە

تانھو ئەسوتىت ۋ ئەتلىتەۋە

گەلىك خۇشى دەۋى ..

راناۋەستىت

چونكى ئەستىرە ئاۋا بوۋەكەى

لە كاتى ئاۋابوۋندا ئەترىسكىتەۋە

لەبەر ئەۋەى سېئىدەمەكى نوبى لە داىيك دەبىت

يان شەۋىكى ھەتا ھەتاي ..

بە سەر ئەمىرىكادا دىتە خوارى

كە گىروگىرتى بەدۋاىى نەھاتوو ...

دىنتە ئەم دونىايە .

لە ھىزەمەكى دەرىيى ۋلاتە يەكگرتەمەكى ئەمىرىكادا

يان ۋەك بلىم :

چىرۋكى مردنەكەى دەگىراۋە

لە شارى «لاس سىگۇبىياس» نىكاراگۋادا

دژى جەنەرال «ساندىنۆ»ى ۋەك شىر

دىسان دەگىراۋە :- كە ئەۋ لەبەر ئەم ھۆيە

ھىچ كەرب ۋ كىنى نىيە ..

دژى «ساندىنۆ»ى شەرىكەر

دىسان دژى ھاورىيەكەنى «ساندىنۆ» ژى ..

چونكى «ساندىنۆ» خەباتى رزگار كىردى خۇي ۋ مىللەتەكەى

خۇي ۋ ۋلاتەكەى ئەنجام دەدا

ھەر ۋەك خۇيان لە سالى ۱۷۷۶

بۆ رزگار كىردى خۇيان خەبات دەمكرد

كاغەزمەكى بە زمانى كۆمۇنىستەك نەبوو

يان بە زمانى «رادىكالىيەك» قسەى نە دەمكرد

كە چى بە زمانى مروڤىك دەئاخوت

كە ئەقىندارى دادو دادپەرۋەرىيە

سۆزدارى ئىۋە

«ادۋىن اېلىسكاس»

بۆ سەرۋك «كالفىن كۆئىدج»

باۋكىك كاغەزى نوسى ..

لە سەرەتادا گوتى :

ئازىزم سەرۋكى بەرىز

كاغەزمەكە لە «فىرگۆتسۆن مىسورى بوو»

لە رۆژى «۲» يىناير سالى ۱۹۲۸د ...

ئىدا گوتى :-

جۆن، ف ھىمبل

لە دۋاىى كاغەزمەكى سەرۋك گوتى :-

سۆزدارى ئىۋە

چىرۋكى «جونى ھىمبل»ى دەگىراۋە

چاۋەشەك بوو

تارمايى

«ئەنتىنۆر ساندىنۆ ئەدناندث»

لەۋ دەمەكى دەرىياۋانەكان بە نەمەرى «كورىنتۆ» يان بەجى ھىشت

خەزى براپەتى جولاً

بوونيان گرى دەمكرد

لەكاتى رۆشىتند او

لە پىش رۆشىتن ژى

ئەقىندارى بەھەشى بەندەرەكانمان بوون

ئەۋ بەندەرەنەى تەژى مارو كۆلۋى دەرىيىن

ئەبى ھەموومان يەك بگرىن

تا تارمايى قەھرىمانى تۆ

که به نيو تەم و مژدا تىدەپەرى
مىزىك بوونىت بە ھەرى نەرم و رەنگا و رەنگ
بە پىش ئەوھى دەريا خۆى ئامادە بکات ...
ئۆرۆشىتنى تۆ «ساندىنۆ» مەزن .

ساندىنۆ

«ماریۆ كاجينا بىگا»

مروفىكە ناوى خۆى ئاشكرا ناکات

و تاي ناوى خۆى دەرناکات

بەگەل لەش وگيانىكى نزم بىرمان دەکردەوھ

كە ئەم نىشتمانە ئەوھى

ئەوھى بووھو ئەوھى نەبووھ

ئۆر كەس كوژران ..

بە بى ئەوھى ھىچ بزمى بەكيان بگريت

ھەمويان مردن ...

لەژىر روناكى ئەو

لە سىبەرى ترس و سوپاي ئەودا

كە ھەر تەنگى نىچىر زياتريان نەبوو

بە زەخىرەى سەرھتايى

چەند كەمىن و فىل و كشانەوھ، سوتاندن ...

ئەنجام دران

نەراستى دا ... ھەمووى راستن

كەچى مېژوو دەست قالا بوو

ناردى ...

زىرەكى و خوينى نەترس

سىنگى ھەمى پارتا بېرەنگى چاك رەنگ كر

ل بەر مر ناوى ...

ھەمى گيتار رەش پۆش بوون

ھەمىشە ل سەر پىشتا ھەلاتن و نەمانى

نىشتمان پەروھرى ..

ل دەف مللەتت سەرھتايى

شەش سالى لە ناو جەنگدا

بىرپاي بە ھەموو كارە مەزن و بلندو بەرزى ھەيە

سوپاي نەنياسى پېر شور

بۆ تۆل ستاندنى راستى

گەلىك جار مردن بە پېويستى دەزانىت

ئەمەيە چىرۆكى ھاو ولاتى بى ناو

سەرى دانانويىنى جگە لە بۆ نىشتمان

بەسە ... ئىمە بزائىن و لەبىرى ئىمە بىت

كە مردن چەند جەورو زولى لى كىرد

بۆ ئۆگۆستۆ ئىمار ساندىنۆ

[ئەلبىرتۆ ئۆردونىت ئۆرگۆپۆ]

ل سىبەرا كۆلافەكى مەكسىكى دا

ئەنيا وىيا توپرە ب شەمشىرەكى و

دېتتا خەمبارى يا وى

پىلاشى ئەستو درىژى خۇگۆرى كەرا دكرە بى خۇ

دەبانجا تەژى ئاگرل بەر پىشتى

باوھشىنەكا باروھەكى ئاخفتنىت نەراست

تەيرەكى ب لەز

ئوردوگاي ب لەزى وى

بەرھاننى دكەت

تا فروكە دكەفىت و پارچە پارچە دبىت

تارمايى وى دناف [تشيپوتى] بلند دبوو

وھك پەيكەرىكى ل گيانى ئوجاغىت كەفندا

دەبىيا نەمر ببىت

ل وىرى دەبىيا دگەل بزافىت خۇدا بىت و

دەبىيا ببىژتە ھەمى مىللەتت بىانى :-

ئەفە «ساندىنۆ» بەول ھەمى گۆرھاننىت فېرەدا رادوھستىت .

«دوو هوزان»

[فیرناندو غوردیو]

ستل

دوو مری ..

تیکه ل بهرام بهر همیا
ناچیته دناف دلی هیچ که سه کی دا
ئوئی دی کهس نابینیت
لی پا دناف همی دلادا دژیت .

★ ★

«په یف»

تشته که گلهک جارا من دینخته دته نگافی یادا
نه گهر زاروک بهرسن
:- باب ... کی «ساندینو» کوشت ؟..
ئوئی دمبیا ب چ په یف په رسقا وان بدینه فیه

آ فیر ایپ

«سلیادو موریو»

ته گوم ل دمنگی گولایه
ل شهقا پانزدهی سیپتیمبهری
ل نیزیك بنگه می فروکا
ل لایی پریزا «لادیانگا»
دمنگی گولا دهاته گوما
نم دچوینه دناف شهقی داو ...

ژی دمرکه تین

سهر دابهکا ژیر ئو دری یه و

هیچ ناگه میتی ..

شکه فته کا سهر بریت کری گرتی یه و

«کاین» ی هیچ تشتهک ژ برایی خو نه دزانی

«یهودا» ی ژی پاریت خیانه تی د هژمارتن
خزم وکس ل بهر دمرکه ها د ناخفتن و
بووی هندئی پیچک بابی شه مالی هلمزی
بو به بانکی چند کورسیک ئینانه دهر
همی تشتهک ل فیری ... بی راوه ستایه
روژنامه و ...
باروقه و ...
ژیان

دهربارا زیندانییت رامیاری د ناخف

ل خو گوری که را

ل پیته فیت رویدانا کارمساته کی

بو نه هیلانا تشته مرنی ...

د ناخ

دهربارا مه و داییت بی دمنگی و ترس و له رزا د ناخفن و

بو ناشتی یا گورستانی

بو وان بی د بهرزه مین

ئویت نه هاتینه ف مالیت خو

دهربارا ئو زیندانییت پاش چند هه یفا

زیندانا چند سالا

بو مهیدانا سیدارهدانی

ل ئوردوگایه کی سهر بازی

ب هاژوتن

دهربارا وان د ناخفن

شه فیت بهری د خه مبار بوون

ریفه چوونا مروقی ب تنی

دی بهرزه بیت نه گهر ناخف

نه گهر ببو ... !!

بیرک دنیسه له مردن قارمانیک

بو نوکوستو تیسار ساندیو

[فرانسیشکو دی ئه سیس فیرنانده]

کهس نهیتوانی له تهکی یهوه بمینی
 کهس نهیتوانی مردنی لی دوورکاتهوه
 یهکیک دواي ئیخست
 نهوه ... نهوهی ناگهینی که ژیا نی له لایه
 مهودایهکی تری هه بوو
 هه وهک فیان ... بز ژیا نی نه مریو
 زهوی تهژی ئاو دهبیته و
 نهو شتهی بناغه گرتی ویران دهبیته
 له ناو شهپولهکانی مرندا دهسوتین
 نهو وینانهی ... دوور نه بوو لیزمه ی باو باران بگرتهوه
 یان دلێک بجولیتهوه ...
 که هیشتا ژیا نی تیدا مایی
 نهومیه سروشتی مروف
 له نیکاراگودا زیاتر له م نه ریتانه هه بوون
 لی گه رین ب ئاخویت ..
 له سهر چه ند مه سه له
 پاشان با پیا له که ی هه لدات
 به لام نه گه ر دهنگه که به لای یه کیک دا بجیت
 له شه که ی ساغ دهکاته وه به نانه وای
 دزیکی تری بیانی دروژن
 «گواتوسا» مه زنه له سه رسینگی
 به چاقو هه لکولوه
 یان دههاته ویری با پیره کی ناماد هبوو
 پاله وانه کا ناماد هبوون بو کاره ساتی پیه سه یی
 لیره ... له نه مریکا لاتینی دا
 به چاکی ئاشکرا و دیاره
 پاله وانی و شه هاده ت و ته م و مز ...
 «بو ساندینو»

چاکترو گرانتر له بهیتی شیعر ...
 هه لکیشانی شه مشیره
 به روی دز
 سترانیکی بکه مه دیاری
 چاکترو باشتر له ستران
 که مینیکه ...
 سه ربازیکی که رامه ت ..
 مرنی بو دوژمنی به دیاری بیات
 بو به یته هوزانه ک بیه م
 بو دزی به رزی ولاتی خو م به دیاری
 یان سترانیکی بوری گرو نژده چی یه ک
 که نه فینداری نیشتمانی خو یه
 نه وهی خو ی گوری ولاتی خو ی دهکات
 که م کهس نه م کاره یان ناسی
 باشتره ده بیا ..
 دهنگی من سترانبیژی وی بیت
 زهندو باسکیت من ژی
 ل سه ر چیا یی بلند
 به بیرا قاوی هه لگریت
 باشتره دلی خو یی سو رو زه ر
 ل نیقاری
 دلی منی بلندو مه زن ..
 بو ببه م
 ل سه ر عه ینی ریزا چیا بیته بلند
 کو فیا نا مه هه میا پیفه یامایو
 دی مینیت

سه رچاوه

گو قاری «الفصول الاربعه» ژماره ی ۱۸-۱۹ سالی پینجه م
 ۱۹۸۴

«گلی باتیکاس»

بهیتهکی شیعر بکه مه دیاری ... نه